

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem
HT 2015

Leken som ett pedagogiskt verktyg

En studie om förhållningssätt i fritidshemmet

Martina Ivarsson, Andreas Jönsson och Ania Ch Nordlöf

Sektionen för lärande och miljö

Högskolan Kristianstad | www.hkr.se

Författare

Martina Ivarsson, Andreas Jönsson, Ania Ch Nordlöf

Titel

Leken som ett pedagogiskt verktyg - En studie om förhållningssätt i fritidshemmet.

Handledare

Kenny Schylander

Examinator/

Charlotte Tullgren

Abstract

Syftet med denna uppsats var att undersöka fritidslärares förhållningssätt till lek som ett pedagogiskt verktyg för att främja socialt samspel i fritidshemmet. I uppsatsen intervjuades fritidslärare från tre olika fritidshem som vi författare har en anknytning till. Vi använde kvalitativ metod och semistrukturerad intervjuform när vi intervjuade sex fritidslärare som arbetar med elever från årskurs F-3. I uppsatsen konstateras att det inte finns mycket tidigare forskning men vi har synliggjort en del.

Vårt resultat visar att fritidslärarna vi intervjuat anser att leken har en viktig funktion och är väsentlig i elevernas sociala samspel. Men att använda leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja socialt samspel för fritidslärarna är alla inte lika eniga om.

Vår teoretiska grund vilar på ett sociokulturellt perspektiv, där lärandet och utvecklingen bidrar till kommunikationen och för det sociala samspelet för eleverna, som i grunden baseras på den enskilda elevens erfarenheter och kunskaper. Lev S Vygotskij är en av teoretikerna bakom den sociokulturella teorin. Vygotskij anser att lek handlar om att få grepp om sociala regler och normer som eleverna lär sig i leken.

Ämnesord/

Fritidshem, Förhållningssätt, Lek, Socialt samspel, Pedagogiskt verktyg, Sociokulturellt perspektiv

Innehåll

Förord

1. Inledning	6
1.1. Syfte och frågeställningar	7
1.2. Begreppsdefinition.....	7
1.2.1. Fritidshem.....	7
1.2.2. Lek	7
1.2.3. Socialt samspel	8
1.2.4. Pedagogiskt verktyg	8
2. Litteraturgenomgång.....	8
2.1. Forskningsbakgrund	8
2.2. Leken	10
2.3. Socialt samspel	13
3. Teoretiskt perspektiv	16
3.1. Sociokulturellt perspektiv	17
3.2. Vygotskij	17
4. Metod.....	18
4.1. Urval och undersökningsgrupp.....	19
4.2. Genomförande	19
4.3. Bearbetning och analys.....	20
4.4. Etiska ställningstagande	20
4.5. Metodkritik	21
5. Resultat	22
5.1. Fritidslärares förhållningssätt till lek och socialt samspel.....	22
5.2. Leken som ett pedagogiskt verktyg.....	24
5.3. Lekens betydelse	25

6. Analys	26
6.1. Socialt samspel genom lek	26
6.2. Pedagogiskt verktyg	26
6.3. Lekens betydelse	27
7. Diskussion	28
7.1. Förslag till vidare forskning	34
8. Sammanfattning.....	35
9. Referenslista	36
Bilaga 1	
Bilaga 2	

Förord

Som blivande lärare i fritidshem har vi nu kommit in på utbildningens sista uppgift, att skriva ett examensarbete. Eftersom lek är ett område som berörts genom hela utbildningen och det är något vi alla tre tycker att vi brinner för har vi nu valt att lägga fokus på lekens betydelse för barns sociala samspel. Det som intresserat oss är fritidslärarnas förhållningssätt till leken som ett pedagogiskt verktyg för att lära och utveckla ett socialt samspel för eleverna. Vi skulle vilja passa på att tacka våra sex respondenter som tagit sig tid till att svara på våra intervjufrågor så att vår uppsats kunde genomföras i den mån som vi önskade. Ett stort tack riktar vi vår handledare Kenny Schylander som varit ett stöd i vår skrivprocess. Sist men inte minst vill vi även tacka våra familjer för utan deras stöd och förståelse hade det nästintill varit omöjligt för oss att genomföra denna uppsats.

Tack

Martina Ivarsson

Andreas Jönsson

Ania Ch Nordlöf

1. Inledning

Fritidshemmets uppdrag, enligt Skolverkets publikation kvalitet i fritidshem Allmänna råd (2007), är att komplettera skolan och att ge eleverna en meningsfull fritid där leken blir en naturlig del av den pedagogiska verksamheten som sker inom fritidshemmet. Under elevernas vistelsetid i fritidshemmet är leken central och präglar mycket av den verksamhet som tar plats där. Davidsson (2008) belyser att leken har en viktig funktion för det sociala samspelet. Resultat visar att sociala relationer är viktigt för elever i tidig ålder. Barns tid för socialt samspel och relationsskapande minskar Ihrskog (2006). Ihrskogs undersökning visar att barn faktiskt ser det som nödvändigt med sociala relationer. Detta är ytterligare en anledning för oss att tydliggöra betydelsen av vår uppsats. Rohlin (2001) poängterar att det inte finns särskilt mycket forskning om socialt samspel i fritidshemmet. Med utgångspunkt i resonemanget ovan samt vetenskap om fritidshemmets begränsade forskning menar vi att fritidslärares förhållningssätt till lek och socialt samspel är viktigt att undersöka.

En solig vårdag sitter en fritidslärare tillsammans med en grupp elever på en gräsmatta utanför ett fritidshem någonstans i Skåne. Tillsammans med eleverna skapar fritidsläraren karaktärer med hjälp av pinnar de hittat på marken. Efter en stund kallar fritidsläraren på några elever som tidigare under dagen varit inblandade i en konflikt med en grupp andra elever i fritidshemmet. Fritidsläraren gestaltar händelsen som eleverna var involverade i med hjälp av de pinnar han hittat på marken. För de elever som var med i den negativa incidenten leker fritidsläraren fram de tråkiga momenten på ett sätt så de inblandade eleverna förstår att de kunde gjort på ett annat sätt för att förmedla sina känslor och vad de ville ha sagt.

Utifrån denna lärandesituation, där fritidsläraren använder leken och pinnarna för att utveckla elevernas sociala samspel föddes tankarna och nyfikenheten till vår uppsats. Vår uppsats handlar om hur fritidslärarna på fritidshemmet använder sig av leken och hur den kan riktas mot konstruktion av socialt samspel hos eleverna. Vi har under våra sex terminer resonerat flitigt hur skolans och fritidshemmets mål numera går in i varandra. Detta har gjort att vi blivit mer medvetna om hur vi faktiskt ska arbeta i fritidshem med socialt samspel och hur betydelsefullt det är för att eleverna ska kunna nå målen i skolan och i fritidshemmet. Våra diskussioner och nyfikenhet har format vårt syfte med tillhörande frågeställningar. Vi resonerade vidare om hur fritidslärarna, i olika

former av lärande, kan främja elevernas samspel? Vi kom fram till att leken måste vara ett ypperligt pedagogiskt verktyg att arbeta med för att främja socialt samspel. Således kom detta att bli en uppsats om hur leken kan bli ett pedagogiskt verktyg. Insikter i barns sociala liv är en central fråga i pedagogisk verksamhet och kan ha inverkan på hur lärare väljer att organisera grupper och verksamhet. I den nuvarande läroplanen (Lgr. 2011) och i den nya skollagen menar vi att det hänt en del med synen på fritidshemmets uppdrag. Skollagen tar upp att fritidshemmet skall främja allsidiga kontakter och sociala gemenskaper, 14 kap 2§ skollagen (Skolagen, 2010:800).

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att undersöka hur fritidslärare förhåller sig till lek som ett pedagogiskt verktyg för att främja elevernas sociala samspel i fritidshemmet.

Frågeställningar

1. Hur talar fritidslärarna om leken för att skapa ett socialt samspel?
2. Hur talar fritidsläraren om leken som ett pedagogiskt verktyg?
3. Hur talar fritidslärare om hur de skapar socialt samspel mellan elever i fritidshemmet?

1.2. Begreppsdefinition

1.2.1. Fritidshem

Fritidshemmets uppgift är att komplettera förskoleklassen och skolan och att göra det möjligt för föräldrar att förena föräldraskap med arbete eller studier. Fritidshemmet skall stimulera elevernas utveckling och lärande, erbjuda dem en meningsfull fritid, främja allsidiga kontakter och social gemenskap (Skolverket, 2014).

1.2.2. Lek

Lek innebär en social aktivitet som utövas av olika anledningar, men även att leken anses som social eller intellektuell träning. Leken kan även beskrivas att man följer, kopiera, inspireras av varandra och där man hela tiden har ett ömsesidigt samspel med alla lekdeltagare, samt att alla är lika värda och har ett inflytande i den leken som utövas (Granberg, 2004).

1.2.3. Socialt samspel

Socialt samspel beskriver resultatet av barnens handlingar, kamratrelationer, hantering av olika sociala situationer. De sociala färdigheterna kan delas in i olika rubriker som t.ex. självkontroll, empati, samarbete och självhävdelse (Ogden, 2003).

1.2.4. Pedagogiskt verktyg

Det finns olika hjälpmedel att tillgå för att elever skall lära sig inom olika ämne. Datorer är en möjlig variant och det ligger hos användaren att utforska vad som anses som ett pedagogiskt verktyg för individen i de sammanhang som individen ställs inför.

2. Litteraturgenomgång

Här kommer vi att presentera den forskning som vi tycker är relevant utifrån vårt syfte. Detta för att skapa en grund till vår studie. Vi kommer att utgå utifrån litteratur som behandlar leken och socialt samspel.

2.1. Forskningsbakgrund

I denna del av uppsatsen presenteras forskning som vi funnit relevant för vårt syfte. Inom forskningen om fritidshemmet finns det få akademiska avhandlingar, här består produktionen av texter framförallt av statliga utredningar, kommunala texter samt olika utvärderingsskrifter på nationell och kommunal nivå (Rohlin, 2001).

Ibland kan det vara svårt att definiera fritidslärares yrkesroll eftersom det ställs andra krav på yrkeskunnande (Hippinen, 2011). Hippinen menar att fritidslärares yrkesroll ska vara inriktad på att arbeta med värdegrundsfrågor, konflikthantering, socialt samspel, trygghet, estetiska uttryckssätt samt grupputveckling. Fritidslärarna är mer involverad i lärarnas roll som ibland är mer baserad på skolans premisser och där fritidslärares ska upprätthålla centrala aspekter som i fritidsverksamheten. Det ska baseras på arbete med socialt samspel, omsorg och trygghet (Rohlin, 2001).

Philgren (2011) resonerar kring att fritidslärares yrkeskunnande ska ligga i att forma elevers sociala samspel och identiteter. Fritidslärare ska vidare organisera formella samt informella miljöer för barnen. Vägledande för arbetet i fritidshemmet ska även inkludera lek, rörelse, estetiskt, praktiskt arbete och vardagslärande (Philgren, 2011). Dahl (2013) diskuterar i sin avhandling om sociala relationer i fritidshemmet. Fokus för hennes studie ligger i det för Dahl uppenbara att barns vardagstillvaro i fritidshemmet är fyllt av pågående arbete med just relationer. Dessa elevers inbördes relationer anser Dahl som det mest betydelsefulla i barns vardagsliv. Dahl menar att studier visar att barn är medvetna om det sociala samspelet och dess ömtålighet.

Elever på fritidshemmet har inga kunskaper som skall uppnås. Det finns däremot Allmänna råd som fritidslärare ska förhålla sig till. I Allmänna råd ska fritidslärarna ge eleverna en meningsfull och stimulerande verksamhet som bjuder in till kunskap och

lärande för elevernas utveckling. Fritidshemmet ska komplettera skolan där elevernas fysiska, intellektuella, sociala och emotionella utveckling ska stödjas (Allmänna råd, 2014). I läroplanen finns det en stark betoning som är kopplat till värdegrund (Lgr. 2011). Värdegrunden är betydelsefull för elevernas och fritidslärarnas sociala utveckling, men även för det sociala samspelet i gruppen. Dahl nämner att fritidshemmet skall vara en plats där eleverna inte behöver prestera utan mer vara en varierande verksamhet med inslag av en trygg, utvecklande och rolig plats. Verksamheten ska även anpassas efter elevernas ålder, mognad och där man kan se elevernas behov och intressen (Dahl, 2013).

Eleverna i fritidshemmet skrivs i de Allmänna råd fram som aktiva i skapandet av sitt eget lärande och i sin egen utveckling i samspel med kamrater och lärare i fritidshemmet. De vuxnas stöd lyfts fram som viktigt samtidigt som eleverna successivt ska ges möjlighet att alltmer fritt utveckla sina intressen och sin identitet (Skolverket, 2007) Redan för tolv år sedan pekade Torstenson-Ed och Johansson (2000) på att det fanns stora brister när det gäller vetenskaplig kunskap om fritidshem. De konstaterar att forskning om fritidshem är förhållandevis liten. Inom området fritidspedagogens profession finns dock några doktorsavhandlingar. Däremot har lite uppmärksamhet inom forskningen ägnats åt elever och socialt samspel. Samma sak konstaterar Persson (2008).

I en artikel av fritidshemsforskaren Hansen Orwehag (2015) med rubriken Att leda den fria tidens lärande med gruppen som fokus bildar fritidshemmet och det pedagogiska tänkandet och handlandet hos fritidspedagoger utgångspunkt. Författaren jämför fritidshemmet med den obligatoriska skolan. Orwehag gör en för vårt syfte intressant jämförelse mellan skola och fritidshem där det framkommer att skolans syfte ytterst är att utveckla individens kunskaper och kompetenser som individ, med gruppen som en väsentlig bakgrund och ett viktigt redskap. Fritidshemmet ska i stället förbereda eleven för att finnas i gruppen och, i förlängningen, i samhället i stort. Fokus för skolan är, och måste vara, elevens kognitiva utveckling. På fritidshemmet står gruppen i stället i förgrunden, eftersom man arbetar med att utveckla individens förmåga att finnas i och hantera gruppen, samtidigt som en individuell utveckling sker. Man kan tänka bort gruppen ur de nödvändiga förutsättningar för elevers individuella sociala lärande, även

om gruppen ger stora fördelar, så väl inlärningsmässigt som socialt. Men man kan inte på samma sätt tänka bort gruppen ur det lärande som sker på fritidshemmet. I fritidshemmet kännetecknas lärandet av att det startar i spontana situationer och med utgångspunkt i elevernas intressen och idéer. Det är framför allt i det sociala samspelet mellan barn och vuxna, samt barn emellan som erfarenheter görs och kunskaper utvecklas (Johansson, 2011).

2.2. Leken

Leken finns beskriven i mycket av den litteratur som vi studerat i arbetet med uppsatsen. De flesta författarna är överens om att leken är viktig för elevernas sociala utveckling. Genom olika former av lek blir eleverna bekanta med hur olika föremål fungerar. Genom att testa olika föremål i en imitationslek eller en låtsaslek lär sig eleverna vilka sociala koder som gäller, menar Gärdenfors (2010). Gärdenfors menar vidare att det är i leken som eleverna tränar olika grundläggande sociala förmågor (Gärdenfors, 2010).

Knutsdotter (1999) beskriver att det första basala i barns lek börjar redan vid blöjbytet på skötbordet. Barnen lär sig då grunderna och skapar den första sociala kontakten, som i sin tur ligger till grund för, hur leken tar form i deras framtida leksituationer. Barnet kan enligt Knutsdotter redan i detta stadiet i livet få en inblick i vad samspel och turtagande innebär, som sedan kommer att generera hur barnet kommer att förstå hur flera olika lekar kan lekas. Reglerna kommer senare att bli en annan viktig aspekt av leken som barnet måste lära sig. Barnet behöver enligt Knutsdotter förstå var gränserna i leken går. Knutsdotter resonerar vidare om den djupa, intensiva leken, att den sätter fart först när alla medverkade är överens. I kapitlet om vad eleverna lär när de leker i (Jensen & Harvard, 2009) menar Knutsdotter att leken barn leker med varandra lär dem samspel och integration med andra barn. Olofsson, Knutsdotter belyser även att leken bidrar till att olika känslor övas upp. Några av dessa känslor kan vara ilska, ledsamhet, glädje, sympati eller empati. Att skapa tillfälle och ge barnen tid till leksituationer bidrar till att barn utvecklar sitt tänkande, sin sympati, empati och utvecklar en förståelse för kamratens behov. Knutsdotter menar vidare att leken är en grundpelare för det demokratiska samhället. Ömsesidighet samförstånd och turtagande är några av de lekregler som utvecklas och är en nödvändighet för att leken ska kunna fortgå.

Öhman & Aspelin (2001) ser att leken har en stor betydelse för både vuxna och barn. Leken gör så att hjärnan kopplar samman hjärnans olika delar vilket bidrar till en ökad smidighet och flexibilitet i olika sammanhang. Öhman & Aspelin tar upp att motsatsen till lek är depression och håglöshet, därför ser Öhman & Aspelin att leken är viktig för den goda hälsan och livslusten (Öhman, Aspelin, 2001).

Kane (2015) resonerar att leken är en naturlig del av fritidslärarens vardag. Kane lyfter frågan om vad som händer när eleverna leker och hur fritidslärarna förhåller sig till leken. Philgren menar en del pedagoger behandlar leken som en stund då pedagogen kan ägna sig åt annat än ett deltagande i leken medan andra pedagoger enligt Philgren (2011) upplever att man som pedagog borde vara mer aktiv i leken. Leken är en process där eleverna bestämmer vad och när de vill leka (Philgren, 2011). Wetterblad (2012) menar att en av fritidshemmets viktigaste processer är att introducera leken i fritidshemmet då det är ett av de sätten barn upptäcker sig själv. Han har i sin artikel studerat olika aspekter på lek inom fritidshemmets verksamhetsområde. Wetterblad resonerar i sin artikel om att barnets förutsättningar för att upptäcka världen är genom leken. Wetterblad menar att fritidshemmen ska vara en arena för lek som ska utmynna i socialt samspel. Wetterblad ser att elevernas sociala samspel sker på ett annat sätt i fritidshemmet än i skolan. Han menar att i det sociala samspelet och i leken med andra individer, kommer elevernas olika personligheter fram. Han säger vidare att fritidshemmet bygger och tar tillvara verksamheten och elevernas lust att leka. Pedagogerna strukturerar barnens lek och föder således det sociala samspelet. Wetterblads undersökning handlar om mötena mellan eleverna och pedagogerna men även elever - elever, eftersom dessa tillfällen bidrar till att eleverna lär och utvecklar sig själva. Den trygga och utvecklande miljön som Wetterblad menar att fritidshemmet erbjuder, har en viktig roll för barns välmående och även för deras framtid (Wetterblad, 2012).

I en artikel i NorDiNa lyfter Persson (2006) fram lekens möjligheter och begränsningar men även att leken kan ses som oviktig utan att delmoment som förkunskaper, genomförande och hur introduktionen av leken genomförs. Hon resonerar kring elevernas föreställningsförmåga som ett viktigt moment för leken. Persson kommer i sin undersökning bl.a. fram till att leken är ett viktigt verktyg för begreppsbildning. Genom

att få eleverna att förstå och lära sig de olika begrepp som uppstår och därefter sätta in begreppen i ett sammanhang. Nordin (2013) skriver om leken som ett moment som det pratas mycket om i fritidshemmen, att den är bra och att den är viktig. I Nordins resonemang kring leken i fritidshemmen problematiseras leken, speciellt den fria leken och hur pedagoger ska arbeta med leken. Nordin menar att det finns saker elever lär sig själva som sociala varelser som de aldrig kan lära sig i ett klassrum. Nordin menar att det viktigaste elever behöver ha med sig ifrån skolan är kunskapen om omvärlden. Omvärlden är i Nordins ögon vänner, människor demokrati, tyngdlagen, känslor empati. Leken är enligt Nordin barns sätt att leva, lära sig saker och förhållanden om omvärlden. Det formella klassrummet som bedömningsgrund och arena för socialt samspel kommer alltid, menar Nordin, att visa att elever kan mindre om omvärlden än vad som egentligen är fallet.

Vygotskij (1995) påpekar att elevernas lek kan fungera som ett eko av vad eleverna har hört och sett från andra vuxna. Vilket bidrar till att det inte är elevernas egna erfarenheter som kommer fram när de leker utan det är sådant som eleverna vill testa. Genom lek bearbetar eleven inte sina tidigare erfarenheter. Snarare är det så eleven använder upplevda intryck som eleven kombinerar efter elevens egna behov. Detta gör eleven enligt Phillips (2014) för att tillverka en verklighet som är i likhet med de behov eleven har. Leken kan enligt Phillips vara Vygotskijs förklaring till hur eleven visar en skapande aktivitet som är förmad ur elevens fantasi (Phillips, 2014).

Tullgren (2004) resonerar i sin avhandling kring leken och lekens normalisering som hon menar har två sidor. Detta innebär att vissa lekar elever leker kan vara goda samt mindre goda. Avhandlingen framhåller även att pedagogernas förhållningssätt har en betydelsefull aspekt i sammanhanget. Aspekter av förhållningssätt kan enligt Tullgren vara såsom att själv delaktighet och intresse för elevernas lekar. Vidare lyfter Tullgren att leken regleras hårt och de uttryck som kommer fram i leken skall framstå som om det skall vara normalt för alla i sammanhanget.

2.3. Socialt samspel

Säljö (2006) beskriver betydelsen av att kunna fungera i en social kontext. Det sociala samspelet är betydelsefullt i vårt moderna samhälle. Vi är människor som ses som varelser som ska existera i en sociokulturell verklighet (Säljö, 2006). I denna verklighet finns massor av hjälpmedel som kan få oss människor att utträta långt mycket mer än våra biologiska förutsättningar gett oss (Säljö, 2006). En av grundstenarna i det sociokulturella perspektivet är att vi undersöker hur eleverna tillägnar sig de fysiska och kognitiva tillgångar som finns i skolan och fritidshemmet. För oss som pedagoger och blivande fritidslärare är den centrala instansen inläring, socialt samspel, skola och fritidshem. Vi tre har därför valt att undersöka och ta reda på hur fritidslärarna i leken lär och utvecklar ett socialt samspel för eleverna och vilka pedagogiska verktyg kan användas? Det är genom interaktion som eleverna skapar sig kunskaper och sociala färdigheter (Säljö, 2006).

Ihrskog (2006) resonerar i sin studie om relationsskapande och elevers sociala samspel. Hon menar att det sociala samspelet bygger mycket på tillfälliga händelser och att eleverna behöver vara trygga i samspelet och i de relationer som de utvecklar i fritidshemmet. Ihrskog understryker att det inte endast är under skoltiden som ett socialt lärande sker utan det sker även en uppbyggnad av tillhörighet under den fria tiden. Ihrskogs studie visar att fritidslärarna som arbetar med gruppen och som använder de sociala samspelet som verktyg har en viktig roll att även ha tänket utanför fritidshemmet. Fritidslärarens betydelse kommer även fram i Tullgrens avhandling från 2004. Tullgren (2004) talar om en vägreglerande frihet. Tullgren menar att all lek inte nödvändigtvis måste vara positiv och att pedagoger ofta styr leken mer än vad de är medvetna om. Således uppstår en slags illusion om att en frihet som egentligen är tillrättalagd. Detta är även något som Ogden (2003) beskriver. Ogden ser det sociala samspelet eller den sociala kompetensen som viktig och att man inte bara bör arbeta med samspelet under bestämda lektioner eller tillfälle. Det är viktigt att tänka på att det sociala lärandet sker både när pedagogerna synliggör det och när det inte är lika öppet (Ogden, 2003). Ihrskog (2006) skriver att det sociala samspelet är ett grundläggande krav och villkor för ett deltagande i samhället. I sin studie kommer hon fram till att elever som anser att de är ensamma och inte ingår i normen eller ett kollektiv, är det viktigt att professionella pedagoger ser, stödjer och tar ett ansvar för att de ensamma

eleverna söker sig till en positiv miljö och till en gemenskap som är gynnsam för eleven. I denna studie anses miljöer som exempelvis parker, kiosker eller torg som platser där negativa subkulturer frodas. Ihrskog (2006) ser i sin studie att fritidslärarna har en viktig roll med att främja elevernas kompis och kamratrelationer (Ihrskog, 2006). Detta är även något som Saar, Löfdahl & Hjalmarsson, (2012) ser då de beskriver fritidshemmet som en plats eller en arena för socialt samspel. I artikeln hänvisar man till (Jansson, 1992) och hans text om arbete och lärande i fritidshemmets vardag. (Jansson, 1992) menar att fritidshemmet i hög grad genomsyras av ett socialt samspel med en hög grad av socialt innehåll. Här beskriver man eget ansvar, relationer och kamratskap som delar av det sociala samspelet i fritidshemmet.

Aspelin (2001) diskuterar och lyfter fram det sociala samspelet och de sociala relationerna i fritidshemmet som ett populärt tema inom skolans värld. Aspelin menar i sin artikel att sociala relationer formas och kommer till stånd genom samspel människor emellan. Aspelin nämner även att lärare och elever konstant är involverade i socialt samspel. I det sociala samspelet bygger vi upp relationer som enligt Aspelin raderas och behöver byggas upp och repareras. Aspelin anser att pedagogen bör ses som byggmästaren, men att alla har ett ansvar.

Ogden (2003) beskriver att i skolan och fritidshemmet förväntas det ofta att pedagoger och lärare skall undervisa eleverna i socialt lärande. Det sociala samspelet är inte något nytt tema, fast ändå finns det inte så mycket utsatt tid för socialt lärande i skolan. För att eleverna skall kunna fungera och lyckas i skolans undervisning är det viktigt att eleverna har en fungerande social kompetens. Ogden (2003) tar även upp att eleverna är själva med och bidrar till att stärka den sociala validiteten i och med att eleverna själva vet vilka färdigheter som krävs och är viktiga i umgänget eleverna emellan och de situationer som kan vara svåra att hantera. Genom att låta eleverna vara delaktiga undviker lärarna att skilja på de elever som har ett större behov av att lära sig sociala färdigheter. Detta bidrar till att eleverna lär sig av varandra och att alla elever utvecklar sin kompetens utifrån var de befinner sig.

Folkman & Sedvin (2003) nämner att utveckla leken som ett socialt samspel kan ge svårigheter då det kan finnas brister på förmåga till koncentration, avskärmning, aggressivitet eller andra svårigheter med sociala kontakter för de olika barnen i en barngrupp. Pedagogerna har en betydelsefull uppgift att närvara och visa hur barnen skall kunna utvecklas i sin lek och de lek miljöer som barnen ställs inför. Barnen skall kunna utveckla ett socialt samspel med andra barn i en barngrupp och ha en självkänsla av att lyckas eller i leken så att inte deras självbild eller självkänsla påverkas, som det annars kan göras om det blir många misslyckande, och som i längden kan bli skadligt för barnet ifråga (Folkman & Svedin, 2003).

Hwang & Nilsson, (2011) skriver att i leken skapas en grund för barnens självutveckling, då barnen får en bekräftelse på sin identitet, förmågorna till att skapa samspel och relationer med andra individer. Detta bidrar till att leken har en viktig roll för barnens socialisation. Hwang & Nilsson beskriver att när barnen hamnar i skolåldern tar regellekarna över. Dessa lekar kan t.ex. vara kortspel och utelekar av olika sorter. Hwang & Nilsson tycker att regellekarna har en stor roll när det gäller barnens socialisation. De kan se att barnen har olika behov när det gäller regler. När barnen är små använder de inte reglerna på samma sätt utan de formas efter barnens behov. När barnen blir lite större tolkar de reglerna bokstavligt och det går inte att bryta mot dem. Efter några år när barnen utvecklas ytterligare, använder barnen reglerna som ett redskap för att deras samspel med varandra skall fungera på bästa sätt. Genom att arbeta fram regler som alla barnen godkänner kan de efterhand anpassa reglerna om det behövs (Hwang & Nilsson, 2011). Hwang & Nilsson skriver om Albert Bandura (1977) som betonade att människan lär sig genom att observera andra. Bandura beskrev att barn som såg vuxna bete sig aggressivt, kunde sedan själv bete sig på samma sätt. Detta är en form av modellinlärning där människan använder sig av en annan individ som modell. Oftast är det människor som barnen ser upp till och vill efterlikna. Detta innebär att om en lärare är lugn och pratar med en lugn röst påverkar det eleverna (Hwang, Nilsson, 2011).

Att kunna hitta en bra balans mellan dessa sociala färdigheter bidrar till att barnen kan anpassa sig till de olika situationerna och miljöerna som de träffar på (Ogden, 2003). Begreppet social kompetens används på olika sätt, fast oftast syftas det på känslomässig

mognad och förmågan att samspela med andra (Normell, 2008). Numera är det mest vanligt att fritidshemmet är integrerat med skolan och betraktat som ett komplement till skolan (Torstensson-Ed & Johansson, 2000).

Fritidshemspedagogik behandlar barns sociala utveckling, bildning och lärande i relation till fritidshemmets aktiviteter. Pedagogiken har vuxit fram i växelverkan mellan skolans och fritidshemmets praktiker för att skapa sammanhang i barnets hela dag. Fritidspedagogikens kunskapsområden handlar till stor del om informellt lärande som kan vara planerat, men minst lika ofta om att man tillvaratar pedagogiska situationer som uppkommer ur barns lek och samspel (Philgren 2011).

3. Teoretiskt perspektiv

Vi har valt att utgå från ett sociokulturellt perspektiv i uppsatsen. Detta innebär enligt forskaren och författaren Dysthe (2003) att elevers lärande sker i samarbete med andra i olika sammanhang och inte som en individuell process. Uppsatsen handlar om fritidslärares förhållningssätt och med den utgångspunkten menar vi att det sociokulturella perspektivet är att föredra. Genom att analysera undersökningen genom ett sociokulturellt perspektiv kan vi konkretisera elevernas sociala samspel genom ett lekperspektiv. Vi har studerat fritidslärarnas förhållningssätt till leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja det sociala samspelet med eleverna emellan och genom att resonera kring olika teoretiska perspektiv ansåg vi att det sociokulturella perspektivet är passande för vår uppsats.

3.1. Sociokulturellt perspektiv

Säljö (2000) menar att ett sociokulturellt sätt att se på företeelser som lek eller socialt samspel är en kombination av en kommunikativ och en samhällshistorisk förståelse. Det sociokulturella perspektivet lyfter fram hur den sociala kontexten förs vidare, till vilka och vilka principer eller regler den bygger på. Genom ett sociokulturellt perspektiv tolkar vi lek och socialt samspel som att de har många olika dimensioner, att leken inte bara är lek utan att det även pågår något annat. Socialt samspel är en produkt av mänsklig verksamhet menar Säljö. Det sociokulturella perspektivet är enligt Säljö en analys av utveckling, lärande, och en återskapning av kunskaper och färdigheter. Vi anser att elever i fritidshemmet arbetar med dessa kunskaper och färdigheter för att forma sitt sociala samspel. Det är således fritidslärarnas förhållningssätt till sina olika pedagogiska verktyg som det sociokulturella perspektivet enligt vår synvinkel, appliceras på. Vi anser att det sociokulturella perspektivet kan lära eleverna att tillägna sig och formas av olika aktiviteter som sker på skolan och fritidshemmet, men även hur de använder sig av redskap i den miljön som eleverna vistas i. De redskap som Säljö resonerar kring menar vi är de redskap som fritidslärarna har att förhålla sig till. Dessa redskap kan, menar vi vara fysiska i form av en boll eller ett hopprep men redskapen finns även i hur fritidsläraren använder sin kropp eller sin röst för att skapa en lek eller socialt samspel. En utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet är hur man intresserar sig för lek, lärande eller när socialt samspel uppstår mellan individer och

grupper (Säljö, 2006). Genom att använda det sociokulturella perspektivet i vår uppsats försöker vi synliggöra om och hur fritidslärarna använder leken som ett pedagogiskt verktyg för att utveckla elevernas sociala samspel. Säljö menar att många av våra grundläggande färdigheter och insikter har vi lärt i andra sammanhang än i skolan. I alla mänskliga aktiviteter är det möjligt att lära, både individuellt och kollektivt.

3.2. Vygotskij

Vygotskij betonar att leken har en stor roll, eftersom barnen lär sig att imitera andra människor och på så sätt får barnet en större förståelse eftersom imitation är något som går att utveckla (Bråten, 1998). Enligt (Säljö, 2006) är människor någon som skall existera i en sociokulturell verklighet (Säljö, 2006). I denna verklighet finns massor av hjälpmedel som kan få oss människor att uträtta långt mycket mer än våra biologiska förutsättningar gett oss (Säljö, 2006). För oss som pedagoger och blivande fritidslärare är den centrala instansen inläring, socialt samspel, skola och fritidshem. Det är genom interaktion som eleverna skapar sig kunskaper och sociala färdigheter (Säljö, 2006). Vår aktuella läroplan som skola och fritidshem skall följa är baserad på sociala kulturella teorier (Säljö, 2000).

4. Metod

Kvale (1996) beskriver att kvalitativa metoder är att föredra då det ger förståelse, flexibilitet och en vidare fördjupning. Detta anser vi är betydelsefullt för vårt metodarbete till vår uppsats. Semistrukturerade intervjufrågor är ett lämpligt sätt för oss att arbeta med när vi intervjuar, eftersom respondenterna har större frihet och möjlighet att utforma sina svar. I samtal med respondenten kan vi ställa öppna frågor men även följdfrågor om vi så önskar för att skapa en bredare förståelse till vårt syfte. Motsatsen till kvalitativa metoder är kvantitativa metoder, som vi har valt att utesluta till vår forskning. Detta eftersom enkätundersökningar oftast har fasta svarsalternativ (Ahrne & Svensson, 2011). Vi har valt att inte jämföra respondenternas svar vid intervjutillfällena med fritidslärarna. Detta med anledning av att vi vill ta reda på hur respondenterna använder leken som ett pedagogiskt verktyg. Vi har därför använt oss av semistrukturerade intervjuer i arbetet med uppsatsen. Samtalet med respondenten kan leda in på ett annat ämne, som inte är relevant utifrån vårt syfte och frågeställningar. Detta eftersom respondenterna kanske vill ge sin helhet på sin yrkesroll. Vi har som Björndal (2005) nämner, varit uppmärksamma på att inte glida in på ett sidospår under våra intervjuer. Vi har även valt att utveckla och definiera ett antal begrepp utifrån våra frågeställningar i vår uppsats för att ge en inblick och förståelse för läsaren.

4.1. Urval för undersökningsgrupp

Vår undersökning riktar sig till fritidslärarnas förhållningssätt till leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja socialt samspel. Undersökningen kommer att utgå från tre olika fritidshem i Skåne som vi tre författare har anknytning till. Vi har valt att inte jämföra de olika fritidshemmen i Skåne utan vi har fokuserat på att se en helhet hur fritidslärarna använder leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja det sociala samspelet. Vi har även valt att utesluta observationer som ett komplement till våra intervjuer eftersom vi anser att det inte längre är aktuellt i sammanhanget utifrån vårt syfte och frågeställningar. Flera av de respondenter som vi intervjuat arbetar även i skolans verksamhet men vi har poängterat att det är endast fritidshemmets verksamhet de skall ha i åtanke under intervjutillfället. Alla de sex respondenter vi har intervjuat arbetar med elever i åk F-3. Respondenterna vi intervjuade har vi gett fingerade namn och i vår uppsats heter de kommer Elsa, Sofia, Edward, Anna, Rudolf och Maria.

4.2. Genomförande

De fritidslärare vi valde att ta kontakt med inför intervjuerna arbetar på tre olika fritidshem i Skåne som vi har olika anknytning till. Vår intention var att de respondenter som skulle delta i uppsatsen är utbildade fritidslärare, och det lyckades vi med. Det klargjordes för respondenterna att medverkan är frivillig och kan avbrytas när som helst. Det framgick vidare att information om avidentifiering och att allt material kommer att behandlas konfidentiellt. När vi genomförde intervjuerna arbetade vi med semistrukturerad intervjuform. Vi utgick ifrån att de svar vi får kommer att få vara öppna och att betoningen kommer att ligga på att de vi intervjuar utvecklar sina synpunkter. Vi har varit lyhörda, flexibla under intervjun med fritidslärarna och varit vaksamma om de har varit stressade, nervösa eller om de har känt sig obekväma i sammanhanget och om intervjun känns ohållbar för att kunna genomföra. Vi har även erbjudit respondenten att ta del av resultaten i någon form. I vissa fall fick vi komplettera intervjun i efterhand då det fanns saker vi ville få bättre förståelse kring.

4.3. Bearbetning och analys

När vi gjort färdigt våra intervjuer påbörjade vi omgående bearbetningen av vårt material. Vidare gick vi igenom respektive intervjufrågor och identifierade det väsentliga i innehållet vilket Denscombe (2009) menar är centralt i kvalitativ forskning. Under varje intervjufråga placerade vi varje enskild respondents svar. Detta gjorde vi för att vi skulle få ett större sammanhang och en bättre helhetsbild av hur respondenterna svarat på varje enskild fråga. Genom att tilldela varje respondent en färg kunde vi lättare få en bild av hur respondenten svarat. Detta gjorde det vidare enklare för oss att senare kategorisera de olika begrepp som dök upp under bearbetningen. Utifrån det färgmönster som kom fram under bearbetningen kunde vi forma en grund till det som senare blev vårt resultat.

4.4. Etiska ställningstagande

Innan vi genomförde våra intervjuer kontaktade vi berörda fritidslärare i fritidshemmet, se bilaga 1, där det finns information om vårt forskningsarbete till vår uppsats. Vi har tagit i beaktning informationskravet där vi belyser att det är frivilligt att medverka och

att fritidslärarna kan avbryta sin medverkan när som helst. Vi har inte nämnt fritidslärarna eller skolans namn i vårt arbete och vi är medvetna om att de personer som är med och deltar i vår studie kan känna sig utsatta och granskade. Vi har skapat trygghet under arbetsprocessen ute på fältet så att vi som medborgare skall kunna utveckla och bedriva forskning i vårt samhälle som forskningskravet ställer. Som Stukát (2005) nämner har vi som forskare tagit hänsyn till upphovsrätten och bidragit till att man följer de principer som finns för vetenskaplig kunskap. Vi har därför meddelat att deltagandet är frivilligt, anonymt och vår sammanställning av respondenternas svar kommer att behandlas med sekretess. Det framgår tydligt på blanketten att det går att avbryta sitt deltagande när fritidslärarna så önskar (se bilaga 1).

Under våra intervjuer har inga etiska problem uppstått. Vi har under intervjuerna med respondenterna varit medvetna om och tagit hänsyn till individskyddskravet. Ingen respondent har blivit fysiskt eller psykiskt kränkt eller blivit illa behandlad för sina svar och åsikter som de har berättat. Vi som forskare har också tagit hänsyn till konfidentialitetskravet så att ingen respondent skall vara identifierbar och att känsliga uppgifter lämnas ut. Vi har inför varje intervjutillfälle även berättat muntligt för respondenterna om vår uppsatts och att de kan avbryta när de så önskar. Svaren som vi fått fram från intervjuerna kommer att avidentifieras så ingen person kan ta del av de uppgifter som kommit fram. Vi är väl medvetna om nyttjandekravet och kommer endast att själv behandla det sammanställda material som vi fått tillgång till när vi summerar respondenternas svar. När vi avslutat intervjuerna har vi erbjudit respondenterna att ta del av vår uppsats.

4.5. Metodkritik

Vi har valt att utesluta inspelning i våra intervjuer med anledning av att vi anser att det blir en obekväm och onaturlig situation för fritidslärarna. Att använda sig av inspelning kan vi även se som något positivt, då det går att fånga upp fritidslärarnas känslor under själva intervjun. Inspelningen blir även ett användbart material som man kan analysera i efterhand, som vi annars kanske hade missat p.g.a. att man antecknar. Vi vill dock betona att vår uppsats är en mindre studie och för att få ett mer tillförlitligt resultat behövs fler respondenter intervjuas.

5. Resultat

Syftet med vår uppsats var att ta reda på hur fritidslärarna förhåller sig till leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja elevernas sociala samspel. I denna resultatdel kommer vi att redovisa intervju svaren från våra respondenter. Vi har valt att belysa de svar som vi anser är relevanta utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Vi har därmed valt att utgå från olika kategorier i vår resultatdel för att ge en tydlighet i vad respondenterna har svarat. Vi har även gett våra respondenter följande namn såsom Rudolf, Anna, Elsa, Edvard, Maria och Sofia.

5.1. Fritidslärarnas förhållningssätt till lek och socialt samspel

Respondenterna är eniga om att det är betydelsefullt att vara en bra förebild och att vara professionell i sitt förhållningssätt gentemot eleverna. De är även eniga om att vara lyhörda, intresserade för elevernas olika önskemål och intressen, för att stärka de vidare i deras utveckling. Detta är något som framkommer tydligt av respondenterna under våra intervjuer och som Maria och Elsa lade vikten vid.

Vara en god förebild, rätta dem i sina misstag, ge dem verktyg till bra konflikthantering och berömma när de gjort något positivt. Fritidsläraren: Maria

Vara en pedagogisk förebild med ett närvarande och lyhört förhållningssätt. Vägleda och stötta eleverna i den vardagliga kontakten, samt finnas där i en vardaglig kommunikation. Fungera som ett bollplank vid elevernas frågor och funderingar. Fritidsläraren: Elsa

Alla respondenterna anser att leken har en viktig funktion för att utveckla det sociala samspelet och för att kunna fånga upp vissa elever, men även att kunna utmana de vidare i sammanhanget. Några respondenter belyser att fritidslärare bör finnas tillgänglig för eleverna när eleverna leker. Detta för att kunna stödja elever i olika konflikter som kan förekomma elever emellan. En av respondenterna berättade att ibland är det bra att ta till olika redskap för att hjälpa och stötta eleven i eventuell konflikt eller för att få in eleven i gruppen.

Flera av respondenterna anser att det är en svårighet med att själv kunna delta i elevernas lek eller att vara närvarande längre stunder hos några elever. Detta då det är

stora barngrupper och få personal att tillgå. De är eniga att det blir mer naturligt att delta i elevernas lek när det är färre antal elever på fritidshemmet men även att kunna skapa lekmiljöer som bjuder in till olika lekar.

Nej, det blir först aktuellt när elevantalet minskar. Då är det lättare att delta i spel och olika lekar med eleverna. Fritidsläraren: Maria

Ibland, fast när man är det så är det en stor risk med att man missar något annat viktigt. Så i teorin ja, fast i praktiken blir det inte så ofta som vi hade önskat.
Fritidsläraren: Edvard

Respondenterna belyser även under intervjutillfällena att svårigheter kan uppstå med det sociala samspelet under leken. Det som fritidslärarna menar är utifrån deras yrkesroll när eleverna bl.a. hamnar i konflikt, om fritidslärarna inte har samma synsätt, arbetssätt eller om det finns för lite personal på fritidshemmet. Det som också ständigt kommer åter är att respondenterna nämner att det är stora barngrupper, som blir ett dilemma i längden, vilket genererar otrygga platser och överblicken på det sociala samspelet.

Kollegor som inte är överrens, inte samma förhållningsregler och vad som är viktigt för någon kan vara oviktigt för någon annan. Fritidsläraren: Maria

Vidare berättar respondenterna att när det är stora barngrupper blir det svårare att överblicka och stödja det sociala samspelet. Några respondenter nämner att vissa platser anses som otrygga för eleverna och där respondenterna anser att det är svårt att ha uppsikt över i deras dagliga arbete. Vidare nämner respondenterna att den fria leken är ett stort dilemma för de barn som har svårt för att ta kontakt med andra barn och delta i det sociala samspelet. En respondent upplevde att skolan tar upp mycket av fritidslärarnas tid vilket bidrar till en sämre kvalitet på fritidshemmet. Respondenten menar att fritidslärarna ofta får hoppa in och undervisa eleverna, då klasslärarna är sjuka. Vilket bidrar till att det inte finns tid för fritidslärarna att planera och strukturera fritidshemsverksamheten.

5.2. Leken som ett pedagogiskt verktyg

Under intervjutillfällena berättades det av respondenterna att de ansåg att leken har en stor betydelse som ett pedagogiskt verktyg. Det är något som de kan och använder sig

ofta av, men till de äldre eleverna använder man leken på olika sätt. Respondenterna menar att till de yngre eleverna använder man sig mer av rollekar eftersom de äldre eleverna kan kommunicera och sätta ord på det som sker i sammanhanget vilket gör att leken tar en annan form i sitt utförande.

Leken är ett bra hjälpmedel och kan användas som ett pedagogiskt verktyg. Lekens utgångspunkt och viktigaste segment för att kunna stimulera elevernas utveckling, såväl planerat som spontant. Fritidsläraren: Rudolf

En av respondenterna tycker att leken har en viktig del i elevernas utveckling. När eleverna kommer upp i åldern, berättar respondenten att leken får en annan betydelse. Respondenten berättar vidare att fritidspersonalen har i uppdrag att hitta olika pedagogiska verktyg som gynnar elevernas sociala samspel utifrån elevernas ålder. Men att det finns en risk att när eleverna kommer upp i ålder får leken en annan betydelse. Respondenten anser att det är deras uppdrag i fritidshemmets vardag att ge elevernas utrymme och vägledning i lekens värld.

Absolut, är det ett bra hjälpmedel. Leken finns i alla åldrar fast på olika sätt. Genom att känna till elevernas intresse och vad de brukar leka ger mig som pedagog ett förspång. Fritidsläraren: Sofia

De flesta respondenterna var eniga om att inte belysa för eleverna vad de lär sig genom leken, trots att respondenterna uppger, enligt egen utsago, att leken är viktig. En respondent uppgav att det fanns en dialog med eleverna, men en annan respondent nämner att det skrivs pedagogiska planeringar som presenteras vid olika aktiviteter.

Dialogen finns med i mitt dagliga arbete fast varierar beroende på vilken lek/aktivitet vi genomför. Fritidsläraren: Elsa

Vi berättar inte för eleverna vad de lär sig när de leker. Tror det beror på elevernas ålder, men det är något jag får fundera på. Fritidsläraren: Edward

5.3. Lekens betydelse

Svaren som vi fick av respondenterna om lekens betydelse var att leken har en viktig funktion om man ser till socialt samspel och empati. Fritidslärarnas deltagande i leken, är respondenterna inte lika eniga om, då de anser att den fria leken lätt blir styrd. En annan respondent tycker att det är viktigt att vara med i elevernas lek för att kunna

minimera konflikter och att hjälpa de elever som behöver hjälp eller stöttning i det sociala samspelet. Nästan alla respondenter belyste att leken har en stor betydelse för elevernas utveckling. Detta för att bidra till att eleverna kan få en bättre självkänsla och att elevernas identitet utvecklas. Vidare berättar respondenterna att där finns olika förmågor som ömsesidighet, turtagande, visa hänsyn, förståelse för andra, lyssna och läsa av de andra eleverna som tränas under lekens gång.

Vi är alla i arbetslaget överens om hur viktig leken är för alla elever fast vi är inte lika överens över hur viktigt det är med de vuxnas stöttning och närvaro i barnens fria lek. Fritidsläraren: Sofia

Två respondenter belyser även vikten med att pedagoger som arbetar på fritidshemmet bör ha rätt behörighet och kompetens då de tycker att det kan vara avgörande för eleverna att kunna utveckla sin sociala kompetens genom leken.

6. Analys

I vår analys kommer vi att presentera våra tolkningar av resultatet från våra respondenters svar. I analysen kommer vi att utgå från tre kategorier där fokus kommer ligga på respondenternas förhållningssätt till leken som ett pedagogiskt verktyg. Vi kommer även att tolka och fläta samman respondenternas svar utifrån ett sociokulturellt perspektiv.

6.1. Socialt samspel genom lek

I samtal med respondenterna om socialt samspel tolkar vi utifrån ett sociokulturellt perspektiv att fritidslärarna är väl medvetna om att leken är att föredra och för att stärka elever i leken på fritidshemmet. Vi ser att respondenterna är eniga om att det ingår i ett bra förhållningssätt att vara en bra förebild för eleverna. Som Säljö (2008) nämner kan eleverna utveckla olika kunskaper och färdigheter tillsammans med andra individer. Vi tolkar att detta går att återskapa på fritidshemmet genom att fritidslärarna bemöter eleverna på ett respektfullt sätt eftersom fritidslärarna har en betydelsefull roll i sammanhanget. Vidare tolkar vi att fritidslärarna gärna skulle vilja delta mer i elevernas lek för att kunna utveckla och utmana eleverna i de olika sammanhangen. Men att det många gånger försvårar för respondenter, då de ofta nämner stora barngrupper och brist på personal, som en anledning till mindre deltagande. Vidare kan vi tolka och analysera att det är respondenternas förhållningssätt som kan vara det avgörande för att leken skall få sin fulla funktion för att kunna främja det sociala spelet hos eleverna. Fritidslärarna kan först delta i elevernas lek när det har blivit färre antal elever på fritidshemmet. Det som även kan försvåra, som en respondent menade, var att när fritidslärare eller annan personal inte är eniga om regler eller när deras synsätt inte stämmer överens, så bidrar inte leken till någon hjälp och definitivt inte till socialt samspel, som det annars var tänkt från början.

6.2. Leken som ett pedagogiskt verktyg

Utifrån respondenternas svar tolkar vi att leken har en betydelsefull funktion som ett pedagogiskt verktyg. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv tolkar vi att många fritidslärare väljer leken som ett pedagogiskt verktyg i sin verksamhet. De flesta

respondenterna belyste att elevernas lek kan utformas på olika sätt beroende på vilken ålder och utveckling eleverna befinner sig i. Någon respondent belyste att det var lättare att genomföra rollekar till de yngre eleverna. Vi tolkar även att de respondenter som använder sig av rollekar nyttjar leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja socialt samspel. Vidare tolkar vi att de respondenter som använder sig av rollekar och skapar liknande händelser som har uppstått så att eleverna känna igen sig i sammanhanget och få en insikt i händelsen. Vi tolkar enligt de flesta respondenternas svar att det inte ansågs väsentligt att belysa vad eleverna tränade på genom leken. Genom ett sociokulturellt perspektiv tolkar vi att en respondent ger eleverna redskap så de i sin tur kan skapa lekmiljöer som bjuder in till leken för att främja det sociala samspelet. Genom att plocka fram och erbjuda eleverna olika redskap till deras lek blir eleverna förtrodda med reskapen samt trygga i användandet. Eleverna kan då utveckla redskapen och göra dessa till sina egna. Genom detta sätt kan eleverna utvecklas i sitt lärande (Hansen & Forsman, 2011). I motsats till de andra respondenterna berättade en respondent att hon använde sig av pedagogiska planeringar. Detta tolkar vi som att respondenten vill förklara för eleverna att de bl.a. lär sig socialt samspel, turtagning och kommunikation.

6.3. Lekens betydelse

Vi ser att leken har en betydelse för respondenterna men att det finns en risk att leken blir styrd när fritidslärarna är med och deltar i elevernas lek. Vi tolkar att i en styrd lek kan man medvetet främja det sociala samspelet och hjälpa de elever som har svårt för att komma in i en grupp. Vidare tolkar vi att om respondenterna/fritidslärarna är delaktiga i elevernas lek på fritidshemmet så kan man många gånger minimera konflikter som ibland kan uppstå.

Som slutsats i vår analys vill vi belysa att vi ser ett samband mellan respondenterna synsätt kring leken och Vygotskijs teori. Vygotskij beskriver utifrån ett sociokulturellt perspektiv att barn utvecklas och lär sig genom leken att samspela med andra människor. Hansen & Forsman (2011) beskriver att fritidslärarna kan vara en person som kan utveckla rätt förutsättningar för eleverna i deras kunskapsutveckling och socialt samspel.

7. Diskussion

Vårt intresse för denna undersökning tog sin början i att vi ville belysa hur viktig leken är för utveckling av elevers sociala samspel, för att på så sätt stärka andra fritidslärares kunskap om och förståelse kring lek och dess egenskaper. Vi har i uppsatsen ämnat att diskutera våra resultat med tidigare forskning, litteratur samt sociokulturell teori. I processen med detta arbete har förhållningssätt varit ett viktigt begrepp för oss. Inställningen, attityderna eller åsikterna kring lek och socialt samspel kring leken som ett pedagogiskt verktyg har varit i fokus för vår uppsats och det är resultaten av sex olika fritidslärares inställning till sitt yrkesutövande som format uppsatsens diskussionsdel.

Samuelsson & Sheridan (2009) menar att genom att leka tillsammans formar elever sin sociala kompetens. Genom leken lär de sig att tillsammans med andra människor att reagera. Det kan handla om glädje, sorg, slagsmål eller kompromiss. Det är i leken eleverna utvecklar den sociala kompetensen som i slutändan ger eleven redskapen för att känna empati eller sympati menar Samuelsson & Sheridan (2009). De flesta respondenterna nämner att leken används som ett pedagogiskt redskap för att främja socialt samspel i elevgruppen. Vi ser även ett samband med Samuelsson och Sheridan när de beskriver att leken ger eleverna verktyg till att kunna behärska sin styrka och en insikt i var gränserna går. Vi ser också en tendens i respondenternas svar att lek kan vara ett sätt för elever att testa varandras gränser, styrkor och svagheter. För att bli bättre på att leka fungera i ett socialt sammanhang behöver eleven utveckla sin sociala kompetens eller som Thornberg (2007) refererar till som social identitet. Eleven har behov av en positiv social identitet eller självkänsla. Genom leken erhåller eleven sin sociala identitet (Thornberg, 2007). En av de reflektioner vi gör i analysarbetet handlar just om respondenternas åsikter om normer och värderingar. Någon respondent påtalar att socialt sammanhang och relationer är det viktigaste för eleverna och hon har använt lekar för att få ett socialt samspel i gruppen. Thornberg (2007) menar att den sociala identiteten är viktig att stärka hos eleverna och vi ser ett mönster i det resonemanget i svaren från respondenterna. Respondenterna nämner att de arbetar med värdegrundsarbete för att stärka elevernas sociala identitet. Skolverket (2011) menar att värdegrundsarbete sker hela tiden. Värdegrundsarbete kan innebära att resonera kring frågor om frihet, integritet, solidaritet eller jämlikhet.

Johansson (2011) delar uppfattningen som tydliggörs i de allmänna råd, att det är i leken som elever provar de olika sociala roller som behövs för att skapa socialt sammanhang med andra elever och vuxna. Vi uppfattar att respondenterna i sina yrkesroller har en bild av att elever lägger grunden för sin identitet och utvecklar sin empatiska förmåga genom leken. I vår analys framkommer att rollekar är ett sätt för fritidslärarna att använda pedagogiken som ett verktyg. När vi har diskuterat förhållningssätt med våra respondenter samt hur de ser på leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja socialt samspel, kan vi utifrån resultatet se att alla våra respondenter är överens. Här kan vi se en likhet med vad respondenterna och Knutsdotter (2003) berättar om användandet om leken som ett verktyg där de beskriver att pedagogiska verktyg kan se olika ut beroende på vilken ålder som eleverna befinner sig i, men att det även krävs en viss kompetens för att kunna leka. Någon respondent uttrycker att de äldre eleverna har svårare för spontan lek men vi menar i likhet med Knutsdotter (2003), att det finns en lekförmåga hos varje barn som måste utvecklas. Vår tolkning av Knutsdotter är att fritidslärare måste kunna skapa trygghet för att leken ska kunna frodas. Inte minst ska fritidslärare förstå leksignaler och avläsa sociala lekregler. Vi ser även i analysen att respondenterna menar att utan en trygg lek miljö vågar eleverna inte försätta sig i det som Knutsdotter beskriver som lekens tillstånd. Eftersom vi från flera respondenter får signaler om att åldern spelar roll för hur leken kan användas tror vi dock att som i Knutsdotters resonemang om sociala leksignaler och lekregler har inte någon inverkan på hur leken kan se ut. Knutsdotter menar ju tvärtom att leken tidigt kan användas som en slags terapi där eleverna kan arbeta med sina upplevelser av verkliga händelser och själva prova på att ta olika roller från situationer de upplevt. Detta resonemang kan ju även appliceras på hur konflikter kan lösas genom lek som någon respondent talar om. Återigen tolkar vi vår analys som att det förhållningssätt som fritidsläraren har gentemot hennes eller hans inställning till leken får konsekvenser för hur det sociala samspelet formas. I intervjun med Elsa framkommer att konflikter ses som ett hinder för det sociala samspelet. Uppkomsten av konflikter, menar Elsa trycker ner det sociala samspelet och eleverna känner sig misslyckade. Körling (2012) menar att tystnad är värre för samspel än elever som kastar en boll genom klassrummet. Körling menar tvärtom att konflikter eller misslyckanden ska förvaltas rätt av de i detta fallet fritidslärare. Hon resonerar kring vår förmåga att kunna styra över hur vi som ansvariga för att fostra eleverna, reagerar vid konflikter eller misslyckanden med elevgrupper. Den tolkning vi gör blir att det är hur

fritidslärare presenterar ett eventuellt misslyckande i samband med konflikt. Utifrån Körlings resonemang blir fritidslärarens attityd och inställning avgörande för hur situationen förvaltas.

Säljö (2006) nämner att det finns många olika hjälpmedel som kan bidra till att vi som individer kan uträtta mycket mer än vad vi själva tror. Här är det intressant om vi flätar samman det som våra respondenter belyser när det pratar om leken som ett pedagogiskt verktyg. Vi kan se ett samband mellan Elsa och Sofia i hur de arbetar med eleverna för att främja elevernas samspel med varandra genom leken. De använder sig bland annat av rollekar som gynnar eleverna till kommunikation och socialt samspel. Elsa arbetar med de äldre eleverna och tycker att leken fortfarande är en viktig aspekt i sammanhanget eftersom den kan ge eleverna en vägledning i sin utveckling. Sofia berättar även att det är viktigt att känna till elevernas intresse och vad eleverna brukar leka. Detta då det öppnar upp till en större förståelse och det blir lättare för pedagogerna att använda leken som ett pedagogiskt verktyg.

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv beskriver Dysthe (2003) att elevernas sociala samspel sker tillsammans med andra människor i olika miljöer och sammanhang. Att olika miljöer på fritidshemmet kan fungera som ett pedagogiskt verktyg är något som Edward belyser. Edward tycker att framtagandet och användandet av miljöerna som bjuder in till lek också fungerar som ett pedagogiskt verktyg. Detta är även något som Johansson (2011) belyser genom att miljöerna som eleverna vistas i skall bidra och uppmana till utveckling av elevernas utveckling. Denna utveckling skall bidra till att eleverna lär sig att tro på sig själva och andra förmågor som bidrar till ett socialt samspel. Liksom Vygotskij kan vi se ett samband med det som Edward beskriver att om fritidslärarna skapar miljöer som inbjuder till lek så bidrar detta till att eleverna lär sig kommunicerar och samspele med andra elever. Vidare tar Edward upp under intervjun att han tycker det är viktigt att fritidslärarna finns till hands under elevernas lek. Detta eftersom leken har en stor roll för ett aktivt lärande samtidigt som leken bidrar till olika kunskaper.

Under våra intervjuer kom det fram att det var två respondenter som beskrev för eleverna vad eleverna lär sig genom leken. Respondenten Maria använde sig av att visa

delar i deras pedagogiska planeringar när de presentera olika aktiviteter för eleverna. Respondenten Elsa använde sig dagligen av att prata med eleverna vad de lär sig under olika aktiviteter och lekar. Elsa beskriver att hon inte går in och avbryter eleverna i deras lek utan väntar tills det slutat leka, på så sätt får Elsa en inblick i vad eleverna leker för lekar och kan då ta fram olika material som kan gynna leken och det sociala samspelet. Här kan vi se ett samband som våra sex respondenter beskriver om elevernas lek och det sociala samspelet men även kopplat till Wetterblad (2012) eftersom han anser att fritidshemmet och leken skall vara en arena som genererar socialt samspel. Anna beskriver att elevernas självkänsla och identitet utvecklas genom det sociala samspelet som sker med andra individer. Här kan vi åter se ett samband med vad respondenten Anna och Säljö (2006) nämner då de anser att eleverna kan utveckla olika kunskaper och färdigheter tillsammans med andra individer och att detta kan utmana eleverna vidare i olika sammanhang. Vidare menar Anna att eleverna speglar sig i sina kompisar och på detta sätt får de nya kunskaper hur man behandlar och kommunicerar med andra individer. Anna berättar även att hon tycker sig se att eleverna lär sig andra förmågor som turtagning, förståelsen för andra, ömsesidighet och begreppsträning.

Persson (2006) lyfter i sin studie att leken är ett viktigt verktyg för begreppsbyggnad. Genom lek menar Persson att eleverna kan få en möjlighet att lära sig och få upp en förståelse kring olika begrepp som uppstår under elevernas lek. När eleverna lärt sig begreppen kan de sedan sätta in begreppen i ett sammanhang. Vygotskij talar också om leken som ett lärtillfälle för eleverna. Vygotskij (1995) menar att barns lek är något som de har sett och hört vuxna göra, han menar att det är som ett eko. Respondenterna i uppsatsen beskriver även leken som något som genereras genom deras förhållningssätt. Vygotskijs teori tolkar vi naturligtvis inte bokstavligen utan vi menar att lek nog kan uppstå i andra sammanhang. Men vi är övertygade om att det förhållningssätt vi fritidslärare visar för eleverna påverkar sättet de leker och socialiserar på.

I vår studie kan vi se att alla respondenter är eniga om att leken och hur leken utformas tar en stor del av fritidslärares arbetstid. Fast det framkommer att respondenterna är inte lika överens om hur fritidslärares deltagande skall se ut när det gäller elevernas lek. Rudolf och Elsa ser det som en stor vinst när fritidslärarna är med i elevernas lek. Elsa kan se att konflikterna mellan eleverna minskar och det är lättare att

hjälpa eleverna att samspela och förklara hur man skall gå tillväga om en konflikt uppstår. Edward beskriver att om fritidslärarna är med i elevernas lek och aktiviteter är det lätt hänt att elevernas lek blir styrd. Det som är intressant är att om vi kopplar till Wetterblad (2012) resonemang så anser han att fritidslärarna kan strukturera upp elevernas lekar eftersom det gynnar det sociala samspelet. Men majoriteten av våra respondenter tar upp elevantalet som ett hinder för att kunna stödja eleverna i deras sociala samspel. Att vara mindre grupper på fritidshemmen tolkar vi enligt respondenterna att det skulle innebära en större möjlighet för fritidslärarna att kunna delta i elevernas lek och på detta sätt främja elevernas sociala samspel. Maria berättar att hon tycker det är lättare att delta i elevernas lek när elevantalet inte är så stort. Detta är också något som Sofia och Edward belyser när de i sina intervjuer säger att de gärna använder leken som ett pedagogiskt verktyg men att elev antalet gör att tiden går åt till att ha kontroll på eleverna så ingen skadar sig eller så inga större konflikter mellan eleverna sker. Edward berättade att när han är med och deltar i elevernas lek så är han väldigt rädd för att missa något annat viktigt som händer i den stora elev gruppen, och som Maria resonerar är det av betydelse att berömma eleverna på ett positivt sätt som kan stärka eleven eller eleverna i sammanhanget. Elevernas egna lekar är mycket betydelsefulla i barnens utforskande och att leken kan ha två sidor, den goda och den mindre önskvärda leken som Tullgren även nämner i sin avhandling. Vi skall dock inte glömma att det är fritidslärarna som är förebilden och som har en stor inverkan på eleverna och dess lekar, där fritidslärarna kan gå in och ändra och styra. Som respondenterna benämner att fritidslärarna kan endast gå in och vara kreativa med eleverna först när det blir mindre grupper på fritidshemmet anser vi författare att detta är inte det bästa att föredra. Vi anser att det inte gynnar eleverna att gå in i elevernas lek eller styra leken då eleverna leker, utan vi anser att eleverna måste få utforska och hitta sin egen roll i gruppen och i lekens utformning.

Vi finner inget stöd i vår undersökning för att elevgruppens storlek skulle vara ett problem för uppkomsten av socialt samspel men vi anser att det är troligt att det skulle finnas större möjligheter för fritidslärarna att konstruera olika former av lek och socialt samspel om elevsammansättningarna var mindre. En problematik som vi tycker oss se när vi arbetar i fritidshemmet är att skapa en stämning i gruppen där socialt samspel kan uppstå. I vårt arbete kan vi känna att vi konstruerar lekar som medvetet ska få eleverna

att socialisera genom lek. Vi får medhåll för våra tankar i Johansson (1984) som skriver om det dilemma som fritidspedagoger kan utsättas för. Ett bekymmer för fritidslärare är, enligt Johansson (1984), att kunna skapa ett öppet klimat i gruppen, där nytt socialt sätt att förhålla sig till varandra kan utvecklas. Vi håller med Johansson i beskrivningarna av att fritidslärarens uppdrag kan vara diffust i jämförelse med det uppdrag en lärare har i skolan och det är svårare att visa eller ringa in hur fritidsläraren arbetar med lek eller socialt samspel. Dock har det gått trettio år sedan Johanssons undersökning genomfördes och vi tror att vi har ett tydligare uppdrag idag.

I en mer modern undersökning från 2011 problematiserar Björn Haglund i Klerfelt (2011) fritidshemmets verksamhet. Haglund (2011) menar att fritidshemmen i Sverige under nittiotalet fått stå tillbaka mycket, lite i skymundan av skolans verksamhet. Haglund menar att det i Sverige till skillnad från USA faktiskt skett en försämring av kvaliteten i svenska fritidshem. Haglunds resonemang kan kopplas en del till vår analys. Någon respondent upplever att skolan tar för mycket av fritidslärarens tid och kvaliteten i fritidshemmet sänks. I en utvärdering av kvalitet i fritidshem (Skolverket, 2000) framgår att fritidspedagogerna betonar att de lär eleverna social kompetens. De fritidslärare vi intervjuat uttrycker sig i liknande termer. En del använder planerade aktiviteter för att skapa socialt samspel medan andra har ett mer avvaktande förhållningssätt där man vill fungera mer som en tyst åskådare som agerar när man tycker att man kan se att en elev behöver stöttning. Skolinspektionen genomförde en s.k. riktad tillsyn i maj 2015 som innebär att inspektionen riktar in sig på en stad. I detta fall var det Malmö vars fritidshem fick ganska mycket kritik. Skolinspektionen kritiserar främst huvudmannen och menar att elevgrupperna inte har lämplig sammansättning. Detta konstaterande av Skolinspektionen ger stöd åt de slutsatser vi dragit där vi resonerar kring elevgrupper. Texten från skolverket säger vidare att det är stor variation mellan de olika kompetenser som finns i fritidshemmet och att fritidshemsverksamheten har svårt att rekrytera pedagoger med rätt behörighet, Beslut för fritidshem i Malmö kommun (2015). Respondenterna nämner även de att kompetensen och behörigheten varierar i deras arbetsplatser och det är något vi som arbetar i verksamheten också upplever som ett. Vår slutsats är att vi ser att det är viktigt att det finns rätt kompetens i arbetsgrupperna i fritidshemmen och att fritidslärare vill arbeta mer med eleverna än vad de hinner göra idag. Med stöd av rapporten och de svar

vi fått av respondenterna gör vi den bedömningen. Fritidshemmets förhållande till leken och hur fritidshemmet spenderar mycket av tiden åt lek, där eleverna får möjlighet att delta i olika sociala grupperingar, är något som Johansson (2011) resonerar kring i sin forskning och vi kan göra kopplingar till vår analys och fritidslärares förhållningssätt. Vi drar slutsatsen att leken i fritidshemmet hjälper till med att få elever att samla på sig erfarenheter och kunskaper. Vi tolkar att eleverna med de kunskaper och de erfarenheter de får i fritidshemmet, stärker och befäster sitt sociala samspel med varandra samt även elever emellan elever och mellan elever och vuxen. För Johansson är det tydligt att hur elever i fritidshemmet successivt utvecklar sin självständighet, vilket vi tror ökar elevernas medvetenhet för vem de är och vilken identitet de skapar sig. Detta är i sin tur attribut som enligt Johansson behövs för att forma demokratiska medborgare.

7.1. Förslag till vidare forskning

Under tiden som vi har forskat i hur fritidslärarna använder leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja socialt samspel har det öppnats upp fler funderingar och frågor kring vårt ämne. Vi skulle vilja utveckla och jämföra genom att forska vidare kring leken som ett pedagogiskt verktyg för att se om det främjar socialt samspel i en större omfattning i en träningskola än vad vi har funnit i vårt resultat.

8. Sammanfattning

Föreliggande uppsats behandlar yrkesverksamma fritidslärares syn på lek och barns utveckling av det sociala samspelet, samt hur fritidslärarnas förhållningssätt inverkar på dessa båda aspekter. De frågeställningar vi valt att använda oss av är: Hur talar fritidslärarna om leken för att skapa ett socialt samspel? Hur talar fritidsläraren om leken som ett pedagogiskt verktyg? Hur talar fritidslärare om hur de skapar socialt samspel mellan elever i fritidshemmet? I analysarbetet har vi utgått från ett sociokulturellt perspektiv. Det sociokulturella perspektivet lyfter vikten av kulturen och kontexten som ett lärande sker i. Kulturen i denna uppsats blir fritidshemmet, till denna kultur hör också verksamma fritidslärare samt elever. Språkliga och fysiska verktyg kan användas som redskap i utvecklingen av det sociala samspelet. Metoden vi valde att använda oss av var semistrukturerade kvalitativa intervjuer som genomfördes med sex verksamma fritidslärare alla med arbete inom fritidshemsverksamheten. Fritidslärarna som medverkat i vår uppsats visar genom vår analys och vårt resultat stor medvetenhet om lekens betydelse för utvecklingen av barns sociala samspel. Leken framstår som central för fritidshemmets verksamhet, där egenskaper som turtagning, lyhördhet, respekt och samarbete står i fokus. Fritidslärarnas förhållningssätt och elevernas sociala samspel hör ihop. Lek och socialt samspel är betydelsefulla parametrar för fungerande fritidshemsverksamhet.

Referenslista

Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Aspelin, J. (2001). Relationer i undervisningen. *Utbildning & Demokrati*. 10(3), ss. 27 - 33.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.

Bråten, I. (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

Bjørndal, Cato R. P. (2005). *Det värderande ögat – observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.

Dahl, M. (2014). *Fritidspedagogers handlingsrepertoar: pedagogiskt arbete med barns olika relationer*. Diss. Kalmar: Linnéuniversitetet.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Dysthe, O. (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Egidius, H. (2012). *Utvecklingspsykologiska teorier och problem*. Gleerup.

Folkman, M-L. & Svedin, E. (2003). *Barn som inte leker: från ensamhet till social lek i förskolan*. Stockholm: Runa.

Granberg, A. (2004). *Småbarnslek: en livsnödvändighet*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Gärdenfors, P. (2010). *Lusten att förstå: om lärande på människans villkor*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Hansén, S-E. & Forsman, L. (2011). *Allmändidaktik: vetenskap för lärare*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hippinen Ahlgren, A. (2013). Miljön som didaktiskt verktyg. I Ann S Pihlgren, (red.): *Fritidshemmets didaktik*, Lund: Studentlitteratur. s 99-119.

Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och kultur.

Ihrskog, M. (2006). *Kompisar och kamrater: barns och ungas villkor för relationsskapande i vardagen*. Diss. Växjö: University Press.

Jansson, A. (1992). *Fritidshems vardag: En studie av pedagogiskt vardagsarbete i fritidshem*. Stockholm: Fou-byrå.

Johansson, I (1984). *Fritidspedagog på fritidshem: en yrkesgrupps syn på sitt arbete*. Diss. Göteborg: Göteborgs Univ.

Johansson, I. (2011). *Fritidshemspedagogik: idé, ideal, realitet*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Kane, E. (2015). *Playing practices in school-age childcare: an action research project in Sweden and England*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Klerfelt, A. & Haglund, B. (2011). Samtalspromenader - barns berättelser om meningen med fritids. I Klerfelt, A. & Haglund, B. (red.) *Fritidshemmet - fritidshemmets teorier och praktiker*. Stockholm: Liber, ss. 155-182.

Knutsdotter, B. (2009) Vad lär barn när dom leker. I Jensen, M. & Harvard, Å. (red.) *Leka för att lära: utveckling, kognition och kultur*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. ss 75-92

Kvale, S. (1996). *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: SAGE

Kvalitet i fritidshem: allmänna råd och kommentarer. (2007). Stockholm: Skolverket.

Körling, A-M. (2012). *Nu ler Vygotskij: eleverna, undervisningen och Lgr 11.* 1. uppl. Stockholm: Liber

Nordin, H. (2013). *Fritidspedagogik - komplement eller fundament: en bok om fritidspedagogiken, skolan och samverkan i nöd och lust.* Uppsala: JL utbildning.

Normell, M. (2008). *Från lydnad till ansvar: kunskapssyn, känslor och relationer i skolan.* Lund: Studentlitteratur.

Ogden, T. (2003). *Social kompetens och problembeteende i skolan: kompetensutvecklande och problemlösande arbete.* Stockholm: Liber.

Olofsson-Knutsdotter, B. (1999). *I lekens värld.* 1. uppl. Stockholm: Liber.

Olofsson-Knutsdotter, B. (2003). *I lekens värld.* 2. uppl. Stockholm: Liber.

Persson, C. (2006). Nya former för lärande: *Leken som ett redskap i lärandet i miljö i grundskolans tidigare årskurser.* *NorDiNa.* 10(6), ss. 60-73.

Persson, S. (2008). *Forskning om villkor för yngre barns lärande i förskola, förskoleklass och fritidshem.* Stockholm: Vetenskapsrådet.

Phillips, T. (2014). *Pedagogiska teorier och praktiker.* Malmö: Gleerups.

Pihlgren, A. (2011). *Fritidshemmet: fritidslärares uppdrag på fritidshemmet och i skolan.* Lund: Studentlitteratur.

Rohlin, M. (2001). *Att styra i namn av barns fritid: en nutidshistoria om konstruktionen av dagens fritidshem i samordning med skolan.* Diss. Stockholm: Stockholms Univ.

Saar T., Löfdahl, A. & Hjalmarsson, M. (2012). Kunskapsmöjligheter i svenska fritidshem. *Nordisk barnehageforskning*. 5(3), ss. 1-13.

Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Barns lärande: fokus i kvalitetsarbetet*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Skollagen (2010). (2010:800): med Lagen om införande av skollagen (2010:801). Stockholm: Norstedts juridik.

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Skolverket: Stockholm.

Skolverket. (2014). *Allmänna råden för fritidshem*. Skolverket: Stockholm.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken- ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts Akademiska.

Säljö, R. (2006). *Lärande i praktiken ett sociokulturellt perspektiv /.* Enskede: TPB.

Thornberg, R. (2007). *Det sociala livet i skolan socialpsykologi för lärare*. Enskede: TPB.

Torstenson-Ed, T. & Johansson, I. (2000). *Fritidshemmet i forskning och förändring - En kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.

Tullgren, C. (2004). *Den välreglerade friheten. Att konstruera det lekande barnet*. Diss. Malmö: Malmö högskola, lärarutbildningen.

Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Wetterblad, P. (2012). *Leken som grogrund för lärande: Aspekter på lek inom fritidshemmets verksamhetsområde*. Skolportalen. 12(5), ss.

Öhman, M. & Aspelin, W. (2001). *Lekfull närvaro*. Stockholm: Runa-förlag.

|

Bilaga 1

Svedala 14 maj 2015

Till dig som verksam grundlärare inom fritidshemmet. Vi är tre studenter som läser till grundlärare inriktning fritidshem vid Högskolan i Kristianstad. Till hösten skall vi skriva vårt examensarbete och skulle behöva din hjälp med att svara på några frågor om hur fritidsläraren använder leken som ett pedagogiskt verktyg för att främja elevernas sociala samspel under deras vistelse tid på fritidshemmet. Deltagandet är frivilligt och anonymt. Ni kan när som helst välja att avbryta ert deltagande. De insamlade materialet kommer att behandlas konfidentiellt och svaren som vi får kommer inte att kunna kopplas till någon enskild individ. När arbetet är färdigt kommer ni att få chans att ta del av resultatet. Vi kommer att kontakta dig igen under September månad för att återkoppla om ditt deltagande. Vi hoppas att ni får en underbar sommar.

Vid funderingar eller frågor går det bra att kontakta oss på telefon eller E-mail.

Med vänliga hälsningar

Martina Ivarsson

Mobil: 07XX-XXXXXX

E-mail: martina.nilsson0294@stud.hkr.se

Andreas Jönsson

Mobil: 07XX-XXXXXX

E-mail: andreas.jonsson0396@stud.hkr.se

Ania Ch Nordlöf

Mobil: 07XX-XXXXXX

E-mail: ania.nordlof0098@stud.hkr.se

Bilaga 2

Intervjufrågor: till fritidslärarna

- Hur kan du som fritidslärare stärka eller utveckla elevernas sociala samspel med varandra?
- Hur ser du på leken som ett pedagogiskt verktyg? Är det något som du använder dig av och i så fall på vilket sätt?
- Finns det tid för dig som fritidslärare att delta aktivt i leken för att främja det sociala samspelet?
- Brukar ni som fritidslärare prata med eleverna om vad man tränar när ni leker olika lekar?
- Sker det utvärdering/reflektion på din arbetsplats för att främja sociala samspelet genom leken? Hur går ni tillväga i så fall?
- Vilka svårigheter kan uppstå i arbetet med elevernas sociala relationer med leken?
- Har arbetslaget tillsammans diskuterat vad elevernas lek kan ha för betydelse? Om ja, förslag på negativa och positiva saker.